

МОДЕЛІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З НАРКОЗАЛЕЖНИМИ.

Грицанюк В. В.

*Львівський державний університет безпеки життєдіяльності
доцент кафедри гуманітарних дисциплін та соціальної роботи
кандидат політичних наук,*

Соціальні працівники в силу своїх професійних обов'язків стикаються з різними проблемними категоріями населення. Одна з таких є наркозалежні. Вони є невід'ємною частиною суспільства, повноправними його членами і держава повинна дбати, щоб вони користувалися тими ж правами і можливостями, що і інші люди, у тому числі отримували всю необхідну інформацію про наркотики, про ризик, пов'язаний з їх вживанням, і основне про те, як і де отримати допомогу. Донесення до споживача наркотиків інформації та допомога у прийнятті правильного рішення в тій чи іншій ситуації є головним завданням соціального працівника, яке ставить перед ним суспільство. За узгодженими оцінками підрахунками міжнародних та українських організацій в Україні налічується в середньому 310 тис. споживачів лише ін'єкційних наркотиків. До цієї цифри не належать особи, які вживають наркотики неін'єкційним способом (курять, нюхають). [1]

Великий досвід роботи з цією проблемою сьогодні мають центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, служби у справах неповнолітніх, спеціалізовані заклади, громадські організації, які працюють у сфері профілактики наркоманії, оскільки Україна визнає соціально-педагогічну роботу з сім'ями хворих на алкоголізм і наркоманію державною проблемою. Проте питання пошуку оптимальних методів роботи з цією категорією клієнтів є і надалі актуальним.

В середовищі наркозалежних ефективно застосувати такий метод як аутріч робота. Адже спільноти споживачів наркотиків – це закриті групи. Вони знаходяться поза законом і часто конфліктують із законом, вони піддаються дискримінації і осуду, тому змушені вести замкнутий спосіб життя, що робить споживачів наркотиків важкодоступною групою. В умовах соціальної ізоляції спільноти споживачів наркотиків, аутріч-робота, є найбільш ефективним методом досягнення даної цільової групи та її охоплення профілактичними програмами. Зараз у всьому світі існують безліч програм аутріч-роботи, відомі та ефективні моделі аутріч-роботи розроблені в США і Європі, вони націлені на створення ефекту «снігової кулі». [3]

1. *Модель досягнення лідерів із середовища СІН* (автор – Wayne Wiebel, розроблена в університеті Чикаго, штат Іллінойс). У даній моделі використовуються лідери для встановлення контактів з СІН в їх групах. Лідер-СІН – авторитетна людина, яка служить прикладом для наслідування; поради

лідера можуть виявитися найбільш переконливими для інших СІН. Лідери впливають на формування думки всередині групи.

Компоненти моделі:

- Відвідування місць збору СІН, спостереження за тим як люди спілкуються та виявлення можливого лідера.
- Встановлення безпосереднього контакту з лідерами, самостійно або знайомство через посередника (друзі, родичі, знайомі, лікарі, поліція).
- Проведення індивідуальної оцінки ризикованої поведінки лідера.
- Надання базової інформації лідеру.
- Лідери проводять профілактичну роботу всередині груп СІН.

2. *Модель мережі наставників-однолітків* (автор – Carl Latkin, розроблено в університеті Джона Хопкінса, Балтімор, штат Меріленд). Модель припускає наявність мереж СІН по виду вживаного наркотику. Мережа споживачів героїну, мережа споживачів опіатів і т.д.

Компоненти моделі:

- Встановлення контактів з СІН в кожній мережі.
- Вивчення структури і характеристики мереж СІН.
- Відбір СІН, які можуть бути наставниками-однолітками.
- Підготовка наставників-однолітків за тренінговою програмою (до 10–ти тематичних занять).
- Оцінка знань, отриманих наставниками-однолітками.
- Наставники-однолітки проводять аутріч-роботу серед членів мережі.
- Періодично наставники-однолітки призводять членів мережі на консультації до фахівців.

3. *Модель наставників-однолітків* (модель рекрутування) (автори – Robert Broadhead і Douglas Heckathorn, розроблено на факультеті соціології університету в Коннектикуті). Кожному СІН надається можливість боротися з поширенням ВІЛ-інфекції в своєму співтоваристві (незалежно від виду вживаного наркотику), залучаючи для участі в проекті своїх однолітків. Спосіб: залучення клієнтів в проект – винагородна система рекрутування і навчання за принципом «наставник-одноліток».

Компоненти моделі:

- Встановлення контактів і залучення в програму одного або двох СІН.
- Проведення масштабного соціологічного інтерв'ю з кожним залученим СІН (СІН отримують винагороду за участь в інтерв'ю).
- Підготовка залучених СІН за тренінговою програмою.
- Наставники–СІН приводять на інтерв'ю в програму інших СІН
- Наставники–СІН проводять профілактичну роботу серед СІН (наставники–СІН отримують по 3 купона для поширення в своєму середовищі).
- Наставники–СІН отримують винагороду за кожного СІН, який звернувся в програму.
- Кожні 3 місяці СІН–учасники програми проходять повторне соціологічне інтерв'ю.

4. *Модель: супервізор, лідер групи, аустріч-працівники, наставники-однолітки (peer-educators).* Модель широко поширена в країнах Європейського Союзу.

Компоненти моделі:

1. Підбір супервізорів. Супервізор – це компетентний консультант, який володіє навичками спілкування і знаннями, необхідними для ефективного проведення аустріч-роботи.

2. Супервізор:

- здійснює набір аустріч-працівників;
- проводить тренінгову підготовку;
- визначає лідерів з числа навчених аустріч-працівників;
- спільно з лідерами формує групи з числа аустріч-працівників.

3. Навчання груп аустріч-працівників за спеціальною тренінговою програмою. Тренінги проводять: супервізор, лідери груп аустріч-працівників, залучені тренери. Аустріч-працівники проходять тестування з визначення рівня знань до і після проходження тренінгу.

4. Організація і проведення аустріч-роботи. Розробка внутрішньої документації:

- реєстраційні документи (журнали, відомості);
- правила роботи групи і аустріч-роботи;
- посадові обов'язки;
- визначається вид, періодичність аустріч-роботи.

5. Тренінгова підготовка СІН в якості наставників-однолітків. Тренінги проводять лідери груп аустріч-працівників та безпосередньо самі аустрічери.

6. Проведення робочих зустрічей аустріч-працівників (не рідше 1-го разу на тиждень). Робочі зустрічі, які проводять лідери груп, призначені для обміну інформацією між аустріч-працівниками, аналізу проблем, розробки інформаційних матеріалів.

7. Проведення індивідуальної та групової супервізії (не рідше 1-го разу на місяць). Супервізія призначена для аналізу аустріч-роботи, підвищення ефективності консультативних навичок аустріч-працівників, профілактики ефекту вигорання. Супервізор допомагає аустріч-працівникові навіть помилки перетворити на джерело цінного досвіду. Проведення періодичних поведінкових досліджень серед СІН.

Проаналізувавши особливості вуличного консультування в середовищі споживачів наркотиків ми переконалися, що реалії роботи ставлять перед вуличним соціальним працівником високі вимоги щодо його професіоналізму. Кожен соціальний працівник повинен завжди мати добру теоретичну основу, свіжі регіональні статистичні дані по ВІЛ/СНІДу та наркоманії для того щоб знайти підхід до цієї складної групи клієнтів та донести їм інформацію. Тим самим попередивши велике соціальне зло. Знання основних аспектів ВІЛ/СНІДу, включаючи статистичні дані потрібні аустрічеру не тільки для консультування, але й для проведення занять з профілактики ВІЛ/СНІДу і наркозалежності у навчальних закладах, молодіжних клубах і колективах, виступаючи як громадські лектори і тренери. В процесі навчання разом з

отриманням необхідних професійних знань, потрібно допомогти усвідомити майбутнім соціальним працівникам соціальну значимість їхньої роботи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Правозахисник Павло Скала: міліція в багатьох містах України перетворилася на основного наркодилера.//[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.salus.org.ua/ua/pressdetails/70>
2. В Україні необхідно поширювати модель інтегрованої допомоги для наркозалежних вагітних з метою профілактики ВІЛ-інфекції – Держслужба України соцзахворювань.//[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dssz.gov.ua/index.php/golovna/97-novyny/2161-v-ukrajini-neobkhidno-poshiryuvati-model-integrovanoji-dopomogi-dlya-narkozaleznykh-vagitnykh-z-metoyu-profilaktiki-vil-infektsiji-derzhsluzhba-ukrajini-sotszakhvoryuvan>
3. Анічин Є. М., Дикань З. В., Сєдих С. М. Допомога наркозалежним в Україні: довідник реабілітаційних центрів/ Анічин Є. М., Дикань З. В., Сєдих С. М. – К.: «Міжнародний Альянс з ВІЛ/СНІД в Україні», 2014. – 68 с.
4. Огляд програм ресоціалізації для споживачів наркотиків серед молоді та підлітків. – К.: ПЦ «Фоліант», 2010. – 88 с.
5. Профілактика поширення наркозалежності серед молоді: Навчально-методичний посібник / Під ред. В. В. Бурлаки. – К.: Герб, 2008. – 224 с.